

Jannes, de Oostganger zien brieven an Sibbeltien

■ Wie was die Stellingwarver kelsoniaole soldaat?

Een jaor leden dochten Otto de Vent en ik een plan uut om alle brieven bi’j mekeer te brengen die een zekere ‘Jannes, de Oostganger’ zoe’n 76, 77 jaor leden an zien maegien schreef, een zekere Sibbeltien. We bedoelen hier niet zomar wat losse brieven mar ofdrokte brieven in een Fries soldao-temagazine. We durven et ok wel hiel biezunder te numen: Jannes ‘stuurde’ ze van Nederlaans-Indië uut, hi’j was daor soldaat én de teksten weren in et Stellingwarfs.

HENK BLOEMHOFF M.M.V. OTTO DE VENT

‘Oostgangers’ weren kelsoniaole soldaoten en Jannes moet iene van de Stellingwarver jongkerels west hebben die heur dreks nao WO II op-gavven as vri’jwilliger. Dat was dan veur et zonuumde Batteljon Friesland. Dat zol naor Nederlaans-Indië, om mit hiel wat meer ienheden de Japanse bezetters te verslaan en om weer rust en odder te brengen. Zo hiettede dat eerst veural. Mar et gong ok om et bestriden van een gruiende opstaand tegen Nederland. De regering docht dat et weer in zien veuroorlogse rolle as kelsoniaole macht kommen mos.

Batteljon
Et gong dus om vri’jwilligers, en die kwamen heufdzaekelik uut et eerdere verzet tegen de Duutsters. Zo ontstonden d’r trouwens niet allienig een Fries batteljon, mar ok een Drents en een Sallaans batteljon, en nog aorig wat meer mit een regio-aachtergrond. Et Friese batteljon begon him, nao een oproep van in et biezunder Prins Bernhard, in juni 1945 te vormen. Dat was in twee kaampen op ‘e Fochtelt (Ybenheer en Oranje) en in iene in Donkerbroek. Alledrieje in Stellingwarf-Oostaende dus. Et batteljon zol bestaon uut echte Friezen, niet-echte Friezen: de Stellingwarvers dus, mar ok uut een groep Twenten en meensken uut et Zuden en Westen. Die van buten Friesland wadden wel anduded as Sudeten-Friezen. (Zie ofbeling Kaortien Taelgebiet Stellingwarfs)
Op 25 november vertrok et batteljon naor Indië. Dat was doe al in Engelaand, daor weren ze eerst even veur trenings. An et aende van 1945, tiedens een lange stop op Malakka, zol et plan ontstaon wezen veur een eigen batteljonsmagazine. Dat zol een Friese naeme kriegen, *Us Pompeblêd* ‘Oons pompeblad’. Et eerste nommer zol pas 5 december 1946 verschienen.

Petroelielopen
In Nederlaans-Indië kreeg et batteljon uteraord zien ‘eigen’ gebied toewezen en zien taeken. Petroelielopen was hiel vaeke wat d’r gebeuren mos, en netuurlik weren d’r de neudige militaire akties. Et brengen van ‘odder en rust’ kwam veurnaemelik daele op insparrings tegen de veur onofhaankelichheid pleitende en striedende Indonesiërs, want de Janners hadden op 2 september 1945 heur tetaole overgeven al ondertekend veur de Amerikanen en de aandere geallieerden. De Amerikaanse atoombommen op Hiroshima en Nagasaki hadden mit naeme de deurslag geven.
Et Nederlandse optreden in Indië gong op bepaalde mementen over in twee zonuumde

2. Bronbeek is een tehuis veur veteranen en een museum over et kelsoniaol-militair verleden van Nederland. BRON: WEBSTEE BRONBEEK

pelisjenele akties. Allienig bi’j de eerste ‘aktie’ zol et Friese batteljon betrokken wezen. Et batteljon kwam in juli 1948 weeromme in Nederland. Dat was nog een hiel aende veur de uutaendelike Soevereiniteitsoverdracht an de regering van Indonesië op 27 december 1949.
Veur wie een helder overzicht hebben wil van de Nederlandse kelsoniaole militaire anwezigheid in Nederlaans-Indië is een bezuuk an Museum Bronbeek bi’j Arnhem an te raoden. (Zie ofbeling 2)

Wie was Jannes?
Mar wie was Jannes, wie was ‘oonze’ schriever? Et gong oons d’r eerder al omme om zien wark op te sporen en om dat opni’j uut te geven. Dat laeste zal oons wel lokken, mar de eerste vraoge vienen we algedurig gien antwoord op... Wie wet kun goenend onder de lezers oons nog even helpen op dit punt. Et zol mooi wezen, want we willen geern kontakt hebben mit naeme mit familie om wat meer geweet te woden en ok om et even over de rechten te hebben.

Batteljonsblad
In et batteljonsblad vien ie, een betien wonderlik, mar montiesmaote Fries, de meeste tekst was in et Nederlaans. Wel vien ie bi’j-

“
WE WILLEN GEERN
KONTAKT HEBBEN MIT
NAEME MIT FAMILIE OM
WAT MEER GEWEET TE
WODDEN

dregen in et Stadsfries. En, veur oons hiel onverwaachs aenlik, ok van oonze ‘Jannes, de Oostganger’. Mit mar liefst zestien Stellingwarfstaelige brieven an Sibbeltien.
Wie was Sibbeltien? Neffens dat Jannes schrift woonde ze krek even over de greens van West-Stellingwarf mit Overiessel. In Huttenbarg, et tegenwoordige Meri’jen-kaampen. Veur oons gevuul kwam Jannes uut ien van de Stellingwarver dörpen krek an de West-Stellingwarver kaante van de greens. Taelbiezunderheden van de brieven passen bi’j et zuken in die richting.

Mooie teksten
Jannes zien brieven bin mooi schreven. Kruderig, mit een goed gevuul veur humor, en ze lopen mooi. Ze bin kollum-achtig, om mit wat mederns te vergelieken. We hopen dat de lezers van et boek mit de brieven daor we mit an de gang binnen, dommiet krek zo enthousiast binnen as oons. We geven inkelde veurproefies deur Jannes zels an et woord te laoten.
Sibbeltien wil graeg een batteljonsblad...

‘Doe oons batteljon nog in Friesland was, kwam ik netuurlik hiel vaeke bi’j Sibbeltien, dat aorige maegien uut Huttenbarg. Zie zee elke dag (...): “Jannes”, zee zie, “Jannes, jow moe’n d’r veur zorgen dat d’r een kraante veur jim batteljon komt.” En aj’ now al zeden dat d’r gien pepier was, of dat de hoge omes et niet hebben wollen, et gaf allemaal niks. Sibbeltien wol een kraante. [En inderdaad, die komt. En Jannes zien brieven an Sibbeltien kommen d’r in!]. Ziezo, Sibbeltien, mien lieve kien, daor gaot-ie dan. (...) Ie vreugen mi’j naor mien mening over Dr. Van Mook. Kiek es, jonk, daor kan ‘k niet

over praoten, want die man het een vusen te hoge funktie om over te bekechten. En daor komt bi’j, ie begriepen d’r toch niet vule van.’
We zien Sibbeltien as een soortement van klaankbod, én Jannes wil veurzichtig wezen angaonde Hubertus van Mook. Die ston bekend as belangriek, progressief bestuurder in Nederlaans-Indië. In meert 1946 dee hi’j et veurstel om de Rippeblik Indonesië feitelik te erkennen. Hi’j was een sleutelfiguur bi’j et sluten van et Linggadjadi-akkoord mit de Indonesiërs van 15 november 1946. (Zie ofbeling 3)
Jannes vertelt weer: ‘Doe we voutgongen uut Hollaand zongen we over Soekarno: “En we gooien hem in de Stille Oseaan!” En now is die kerel al geliek an Sjahrir veur oons. Wie wet, straks moe’we ok nog veur him mit de haand an de pette staon. As ik mien zin kreeg, zette ik dan in de kraante: “Veur overnaome anbeuden, halfuustrust batteljon. Veur spul om op te slaopen moet de overmeemer zorgen.”’
Sjahrir was gemaotigd leider van meensken die naor onofhaankelikhied streefden, Soekarno ston as extremer bekend. Om mit him te onderhaandelen, dat leek meensken uut et batteljon een stap te veer. (Zie ofbeling 4)

Jannes zien brieven tonen ok beelden van

Kaortien taelgebiet van et Stellingwarfs. Meri’jenkaampen, eerder ‘Huttenbarg’, ligt noordelik van Stienwiekerwoold.

3. In een kot schoft van Linggadjadi-onderhaandelings. V.l.n.r. Leimena, Dr. Gani, Dr. Van Mook, Dr. Roem, Sjarifoedin, Prof. Schermerhorn, Van Poll, Sjahrir, De Boer, Soedarsono en Boediardjo. BRON: DBNL.NL, DAGBOEK SCHERMERHORN

Ommespeld

D’r bestaot schrieveri’je, uut hiele Nederland weg, van en over de vri’jwilligers die vot naor WO II naor Indië gongen. Daor hopen we nog op weeromme te kommen in boekvorm. Centraol daorin kommen al de brieven van Jannes, mit veerdere beschouwingen. In disse tekst hewwe de schrieveri’je van Jannes veur de leesberhied ommespeld in de schriefwieze van now, die aenlik al in de jaoren vuuftig zien basis hadde in et wark van de bekende auteur H.J. Bergveld. Tekenend is ok Jannes zien klacht dat d’r – in zien tied – nog gien Stellingwarfs woordboek was.
Et bekende Tresoar in Liwwadden was zo vrundelik de teksten van Jannes an oons beschikber te stellen. Dit artikel is de tekst van een lezing die uutspreuken is op et Nedersaksisch Symposium van 4 oktober 2024 in Deventer.

et batteljonsleven, en van de baand mit familie en kunde, mit naeme die mit Sibbeltien netuurlik. Now stelde et leger de meugelikhied in om inspreuken grammefoonplae-ten op te sturen naor de meensken in Indië. Jannes vertelt weer.

‘Iederiene kreeg een grammefoonplae te toestuurd. Ik dochte altied al: “Zol Sibbeltien mi’j ok iene sturen?” Mar dan docht ik ok weer: Nee, zie dot et niet, want et is niks veur heur dat ze veur een grammefoon praoten moet. Zie moet dan lachen of goelen, ien van beide, mar van praoten komt niks. En daoromme vun ik et nog de helte mooier as anders, da’k toch een plaete van jow kreeg. Meraoel heur, ik vun ‘t fijn. Maegien, waar hael ie toch de woorden weg! Ik gong mit de ogen dichte zitten te luusteren en ik was zo mar vot mit mien kop. Et was krek aj’ veur mi’j stonnen te praoten en ik antwoorde jow ok! Ze lachten mi’j allemaal uut! Ik vuulde mi’j krek een schoelejonge. Allienig ha’k graeg wild, da’j gien vrende tael bruukt hadden. Wie praot d’r now Hollaans bi’j oons? Wee’ wat Garriet van Klaos en Freerikien zee? “Jannes”, zee-d-ie, ie moe’n an iene van die zwatte maegies vraogen wat “lieve Sibbeltien” in ‘t Meleis is, dan kuj’ heur daor mooi mit teroggeploegen!” Mar dat he’k mar niet daon, want zo arg mien ik et niet, heur!’

Jannes zien brieven gaon ok in op sommige regiozaeken. Zo vunnen pattie Friezen in 1947 dat Friesland onofhaankelik wadden mos. Hier volgt Jannes zien kommentaar naor Sibbeltien toe.

‘Et iene leed is nog niet half van de locht, of et andere komt al weer op! Ze zullen de Rippeblik Friesland uitroepen. En dat kan niet anders as mit een oorlog! Dat weet ie evengoed as ik zels. As ze dit now niet veur mekeer kriegen kunnen, hebben ze de pest an alle niet-Friezen, want ze hebben wel deur, dat et oonze schuld dan is.

En beginnen ze d’r toch an, dan weet ik ok wel, waar ik mi’j an te holen hebbe. Oons laand, Sibbeltien, oonze grond, waar wi’j meneer vunnen hebben, waar wi’j geboren binnen en grootbrocht, dat zullen ze tot een mandaotgebiet maeken. Ik weet niet percies wat dat is, mar ik heb wel deur, dat et op Herediensten uuddri’jt. Zullen wi’j oons behaandelen laoten zoas de meensken hier deur de Jappen behaandeld wadden? Nooit! Nooit! (...)

Oe, wat doen ze hier rere dingen op. (...) Ze beginnen now de baenties al te verdielen. ‘t Gaot krek as in de Rippeblik hier. Wie een peer woorden Hollaans praoten kan, wodt as

3. De compagnie van Frits Demmink. BEZEDEN Beeld van de oostwaartse reis tijdens de eerste Politionele Acties. Kapotte wegen, kapotte bruggen en het aanleggen van noodbruggen.

4. Frits Demmink kwam van Sunnege en was iene van de Stellingwarver Oostgangers. Hi’j wodde interviewd veur een boek mit mondelinge geschiedenis (oral history) angaonde et Friese batteljon. Iene van de fotopagina’s is hierbi’j ofdrokt. BRON: E. van der Noord, Recht doen. Bataljon Friesland vertelt (...). over Nederlands-Indië 1945-1948. Louise Uitgeverij. Grou, 2013

“
JANNES ZIEN BRIEVEN MOE’N NIET
EEN VERGETEN HEUFDSTOKKIEN WODDEN IN DE
STELLINGWARVER LITERETUURGESCHIEDENIS

ontwikkeld beschouwd, en die krigt et beste baentien. Snap ie now waaromme ik wat dri’jerig bin in ‘t heufd? Omdat ik daolik weer beginnen moet an een ondergroonse, mar dan tegen mien kammeraadon van now!’

Hopen
D’r bin vast interasaante brieven beweerd bleven ok in et Nedersaksisch van anderen angaonde de Indietied. Wie wet bin d’r ok nog meer van in et Stellingwarfs. Mar in ieder geval heuren Jannes zien brieven niet een vergeten heufdstokkien te woden in de Stellingwarver literetuurgeschiedenis. Otto de Vent en ik hopen op belangstelling veur Jannes zien brieven an Sibbeltien dommiet, zo gauw as et boek d’r is.